

ANALIZA REZULTATA ONLINE ISTRAŽIVANJA

U sklopu projekta “Podizanje kapaciteta civilnog društva, medija i pravnih stručnjaka u Centralnoj Srbiji za odbranu od SLAPP postupaka”, kao jedna od projektnih aktivnosti, predviđeno je istraživanje o pravnim akcijama, pretnjama i SLAPP-ovima protiv civilnog društva i medija.

SLAPP je akronim engleskog naziva Strategic Lawsuit Against Public Participation, što bi u prevodu značilo “Strateške tužbe protiv učešća javnosti”. Radi se o tužbama koje proizlaze iz javnog istupanja tuženog povodom pitanja od javnog interesa. Tužbeni zahtevi su pravno neosnovani, očigledno neutemeljeni ili sadrže elemente koji ukazuju na zloupotrebu prava ili procesnih pravila, te stoga koriste sudski postupak za druge ciljeve, a ne za stvarnu procenu, dokazivanje ili ostvarivanje prava. Važno je istaći da se pojam SLAPP tužbi ne odnosi samo na parnične postupke zbog povrede časti i ugleda, odnosno tužbe u medijskim sporovima, već i na iniciranje krivičnog ili prekršajnog postupka, naročito u zemljama u kojima kleveta nije dekriminalizovana, zatim postupke za zaštitu podataka o ličnosti, postupke za zaštitu prava intelektualne svojine, pa čak i privredne sporove. Dakle, konceptualizacija ovog pojma otežana je usled okolnosti da pojam može obuhvatati čitav niz različitih pravnih radnji.

Pripremne radnje

Za potrebe istraživanja urađen je upitnik koji je trebalo da pokaže koliko novinari / novinarke, medijski radnici / radnice, predstavnici civilnog društva i branitelji / braniteljke ljudskih prava na području na kojem se realizuje projekat (5 okruga Centralne Srbije – Rasinski, Nišavski, Pomoravski, Šumadijski i Raški) imaju informacija o SLAPP postupcima i njihovim specifičnostima kao i šta smatraju neophodnim koracima za prevenciju SLAPP postupaka.

Istraživanje / anketiranje je urađeno kvantitativnom metodom putem upitnika koji je postavljen na odgovarajuću online platformu. Upitnik je sadržao 14 pitanja otvorenog, poluzatvorenog i zatvorenog tipa.

Mejl sa odgovarajućim informacijama o istraživanju upućen je na adrese medija i organizacija civilnog društva iz pet okruga Centralne Srbije.

Zbog nešto slabijeg odziva mejl sa pozivom za učešće u istraživanju smo ponovili još dva puta, a prikupljanje podataka je produženo za mesec dana.

Struktura ispitanika / ispitanica

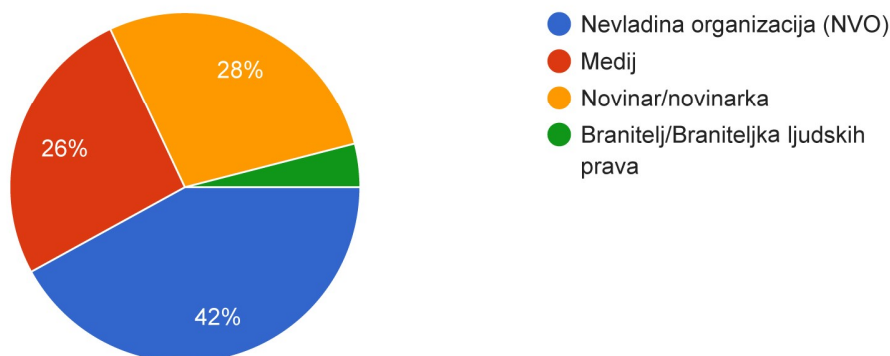
Upitnik je popunilo ukupno 50 osoba koliko je bilo i predviđeno Planom istraživanja.

Od ukupno 50 učesnika / učesnica njih 21 (42%) je doprinos dalo kao predstavnici / predstavnice NVO, 14 kao novinar / novinarka (28%), 13 (26%) kao medij i dvoje (4%) kao branitelj / braniteljka ljudskih prava.

Od ukupnog broja 64% ispitanika / ispitanica dolazi iz mikro organizacije (1 do 5 osoba), 28% iz male organizacije (6 do 10 osoba), i 8% iz organizacije srednje veličine (11 do 30 osoba). Iz velike organizacije, sa preko 30 osoba, nije bilo nijednog ispitanika / ispitanice.

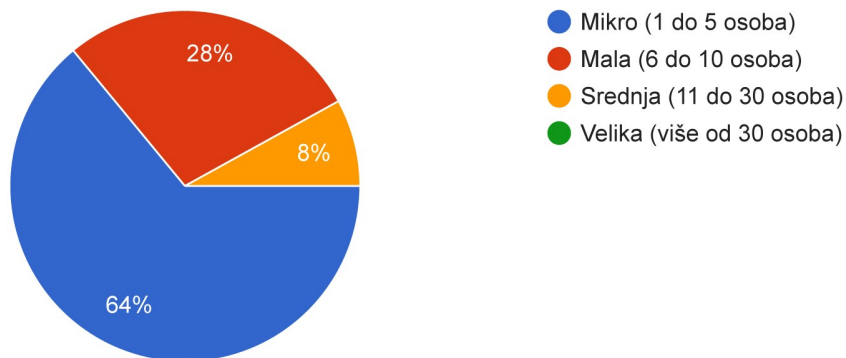
Svoj doprinos dajem kao

50 responses

Veličina organizacije/medija

50 responses

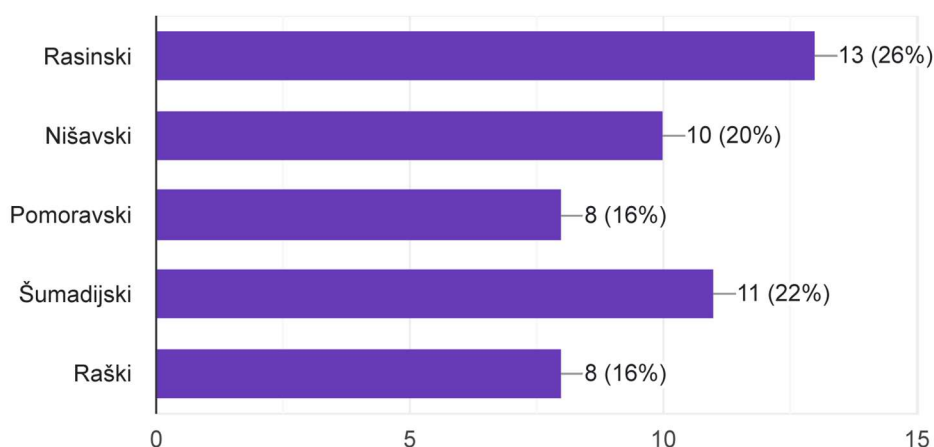

Po okruzima, najviše ispitanika / ispitanica bilo zastupljeno iz Rasinskog okruga – 13 (26%), potom Šumadijskog 11 (22%), Nišavskog 10 (20%), Pomoravskog i Raškog po 8 (po 16%).

Prema lokalnim samoupravama najviše ispitanika / ispitanica je bilo iz Kruševca – 10 (20%), Kragujevca 7 (14%), Niša 5 (10%), Kraljeva 4 (8%), Aleksinca i Čuprije po 3 (6%) a iz ostalih opština i gradova manje od 4%. Ukupno je u istraživanju bilo zastupljeno 19 opština i gradova.

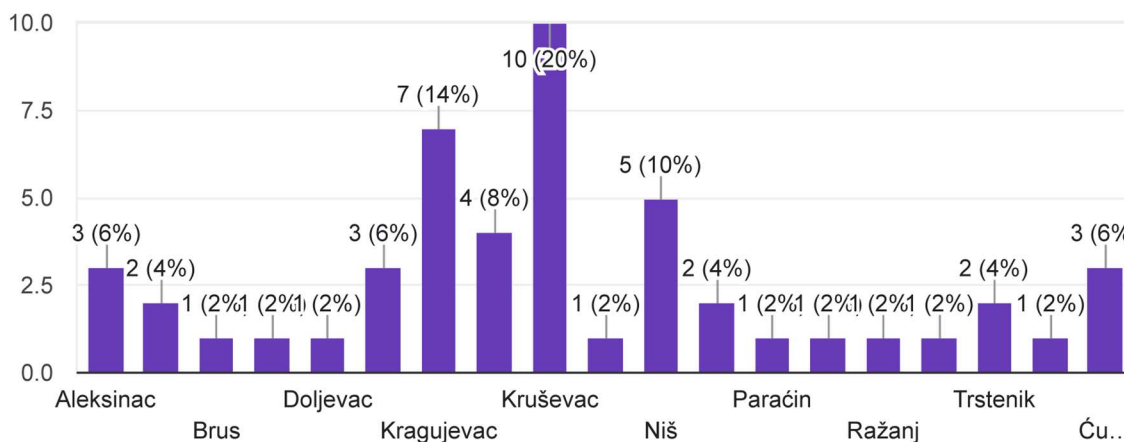
Okrug (Rasinski, Nišavski, Pomoravski, Šumadijski, Raški)

50 responses

Grad / opština (upisati)

50 responses

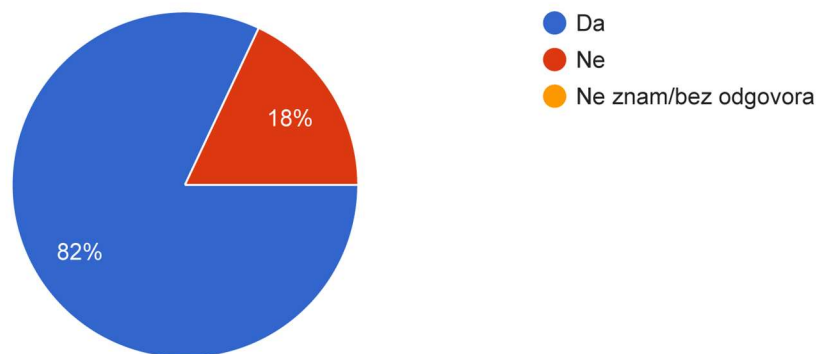
Poznavanje SLAPP postupaka

Prva grupa pitanja odnosila se na poznavanje SLAPP postupaka i njihovih karakteristika.

Na pitanje *“Da li vam je poznat pojam „Strateške tužbe protiv javnosti učešće“ (SLAPP - Strategic Lawsuit Against Public Participation)?*” 82% ispitanika / ispitanica je odgovorilo sa DA a 18 sa NE.

1. Da li vam je poznat pojam „Strateške tužbe protiv javnosti učešće“ (SLAPP - Strategic Lawsuit Against Public Participation)?

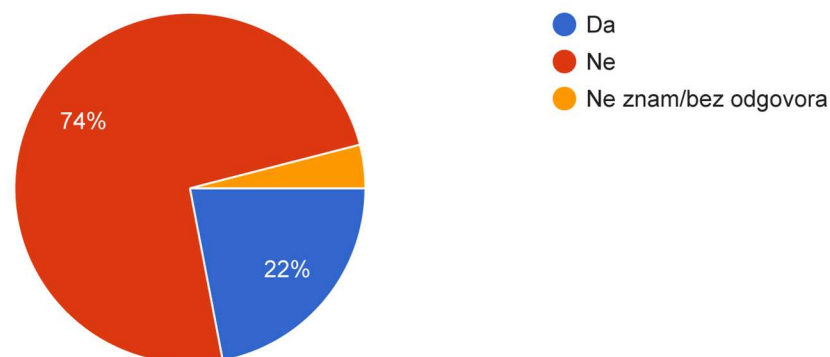
50 responses

Na pitanje *“Da li vam je poznat neki SLAPP slučaj u vašoj opštini (gradu) ili okrugu?”* 74% je odgovorilo NE, 22% DA a 4% NE ZNAM.

2. Da li vam je poznat neki SLAPP slučaj u vašoj opštini (gradu) ili okrugu?

50 responses

Na potpitanje da objasne ako znaju neki slučaj SLAPP-a dobijeni su odgovori “protiv novinara lokalnog medija”, “slučaj Gvozdena Zdravića u Aleksandrovcu”, “protiv nekoliko kolega iz Novog Pazara”, “veliki broj tužbi”, “tužbe protiv nekoliko kolega i Južnih vesti”, “Srđan Nonić – Niš, Ljiljana Stojanović – Leskovac”, “tužbe protiv Srđana Nonića i Jugpresas”, “nekoliko kolega novinara je dobilo takve tužbe”, “pretnje da će se ugasiti medij ukoliko se objavi tekst”...

2.a. Ako vam je poznat - objasnite

35 responses

X

Ne

Nije mi poznat

Protiv novinara lokalnog medija

Slučaj Gvozdena Zdravića iz Aleksandrovcas

Protiv nekoliko kolega iz Novog Pazara

ne znam

ne

Veliki broj tužbi

Niej mi poznato

Tužbe protiv nekoliko kolega i "Južnih vesti"

Tužbe protiv novinara

Srđan Nonić - Niš, Ljiljana Stojanović - Leskovac

Slučaj Srđana Nonića i tužbe protiv Jugpresas

Pretnje da će ugasiti medij ukoliko se tekst objavi

U Novom Pazaru protiv nekoliko kolega

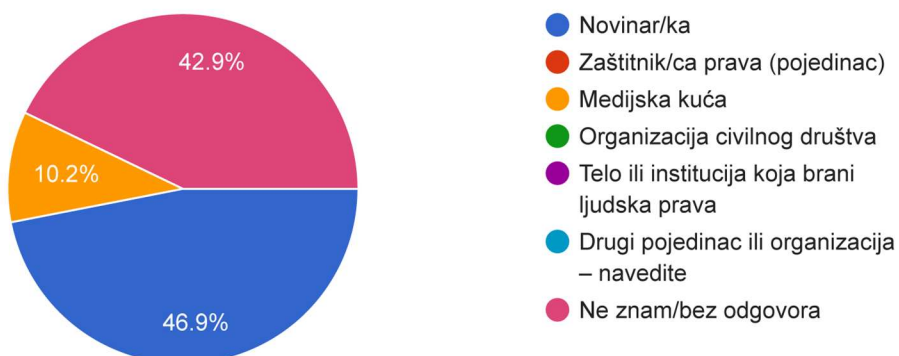
Nekoliko kolega novinara je dobilo takve tužbe.

X

Naredno pitanje je glasilo “Ko je bio meta (okrivljeni) u SLAPP-u slučajevima za koji znate?”. U 46,9% slučajeva odgovor je glasio “NOVINAR / KA”, u 42,9% NE ZNAM i u 10,2% MEDIJSKA KUĆA.

3. Ko je bio meta (okrivljeni) u SLAPP-u slučajevima za koji znate?

49 responses

3.a. Ako je Vaš odgovor DRUGI POJEDINAC ILI ORGANIZACIJA - navedite u polju ispod

32 responses

x

Ne

Ne znam

Nije

Nije mi poznato

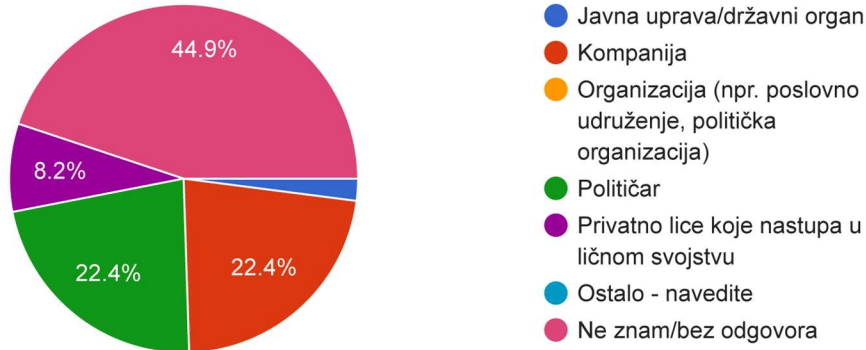
ne

ne

Na pitanje “Ko je podnosilac tužbe u SLAPP slučaju za koji znate?” u 44,9% slučajeva odgovor je glasio NE ZNAM. Za odgovore KOMPANIJA i POLITIČAR opredelilo se 22,4% ispitanika / ca dok je opciju PRIVATNO LICE KOJE NASTUPA U LIČNOM SVOJSTVU izabralo 8,2%.

4. Ko je podnosilac tužbe u SLAPP slučaju za koji znate?

49 responses

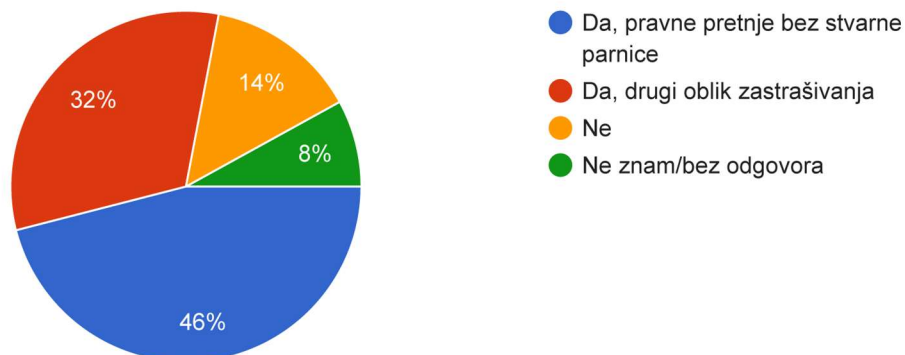

Naredno pitanje je glasilo *“Da li su vam poznati slučajevi u kojima nije podneta tužba(e) ali je novinaru, zaštitniku prava ili organizaciji / telu / instituciji prećeno parničnim ili drugim postupcima u cilju njihovog zastrašivanja?”*

Ponudjeni odgovor “DA, PRAVNE PRETNJE BEZ STVARNE PARNICE” izabralo je 46% anketiranih dok se za “DA, DRUGI OBLIK ZASTRAŠIVANJA” odlučilo 32%. Odgovor NE dalo je 14% a NE ZNAM / BEZ ODGOVORA 8%.

5. Da li su vam poznati slučajevi u kojima nije podneta tužba(e) ali je novinaru, zaštitniku prava ili organizaciji/telu/instituciji prećeno parničnim ili drugim postupcima u cilju njihovog zastrašivanja?

50 responses

Na potpitanje da se objasni “*drugi oblik zastrašivanja*” odgovorilo je 36 ispitanika / ispitanica. Dobijeni su sledeći odgovori “verbalne pretnje” (pet puta), “pretnje preko društvenih mreža (Fejsbuka) (četiri odgovora), “pretnje batinama”, “traženje povlačenja teksta”, “traženje povlačenja teksta”...

5.a. Ako je Vaš odgovor DRUGI OBLIK ZASTRAŠIVANJA - navedite u polju ispod

36 responses

x

ne

Verbalne pretnje

Pretnje preko društvenih mreža

Ne

verbalne pretnje

Opomene novinara, ne objavljivanje određenih tekstova, direktno upozorenje/pretnja/ucena da se ne bavi određenim temama i ličnostima

Pretnje na ulici, preko SMS poruka, na fejsbuku

Ne znam

Pretnje preko Fejsbuka

Pretnja preko Fejsbuka

Verbalna pretnja na ulici

Telefonski pozivi, mejlovi

Pretnje batinama

Traženje povlačenja teksta

Nije

Verbalne pretnje novinarkama u Kraljevu

Ništa

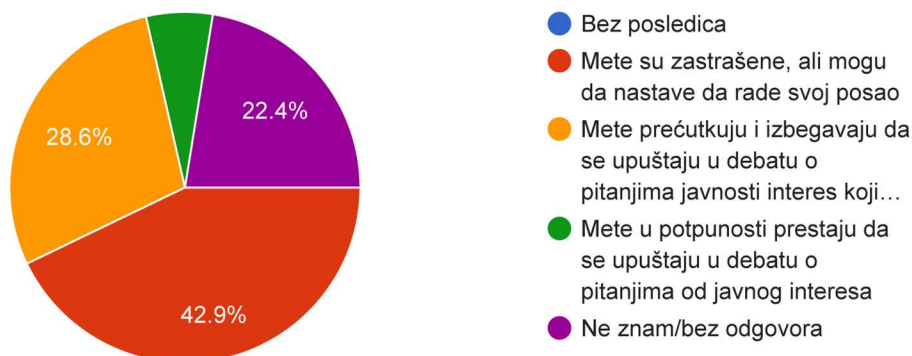
Verbalne pretnje.

“Šta mislite kakve su posledice SLAPP-a po metu(okrivljenog / okrivljenu)?” bilo je sledeće pitanje u anketi. Za odgovor “Mete su zastrašene, ali mogu da nastave da rade svoj posao” opredelilo se 42,9% anketiranih, za “Mete prećutkuju i izbegavaju da se upuštaju u debatu o pitanjima javnosti...” 28,6%, za “Ne znam / Bez odgovora” 22,4% i “Mete u potpunosti prestaju da se upuštaju u debatu o pitanjima od javnog interesa” 6%.

Po mišljenju anketiranih “Šta mislite kakva je trenutna situacija u pogledu SLAPP tužbi u Srbiji?” 28% “ne zna / bez odgovora”, po 26% misli da je “broj slučajeva je značajno porastao” i “broj slučajeva je u blagom porastu”. Da je “broj slučajeva ostao isti” veruje 16% ispitanika / ispitanica dok po 2% veruje da se “broj slučajeva značajno smanjio” odnosno da je “broj slučajeva blago opao”.

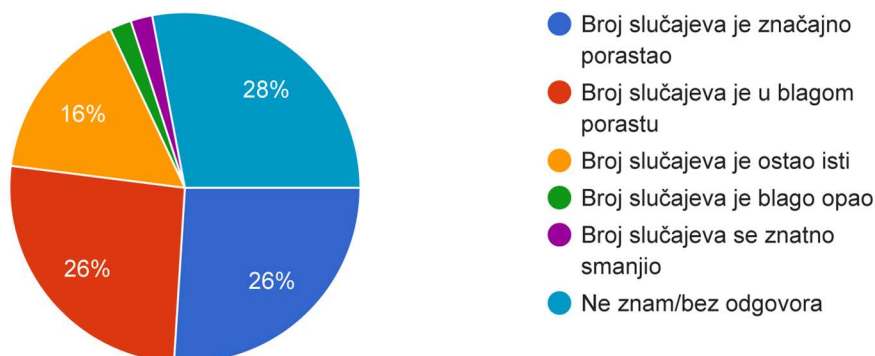
6. Šta mislite kakve su posledice SLAPP-a po metu (okrivljenog/okrivljenu)?

49 responses

7. Šta mislite kakva je trenutna situacija u pogledu SLAPP tužbi u Srbiji?

50 responses

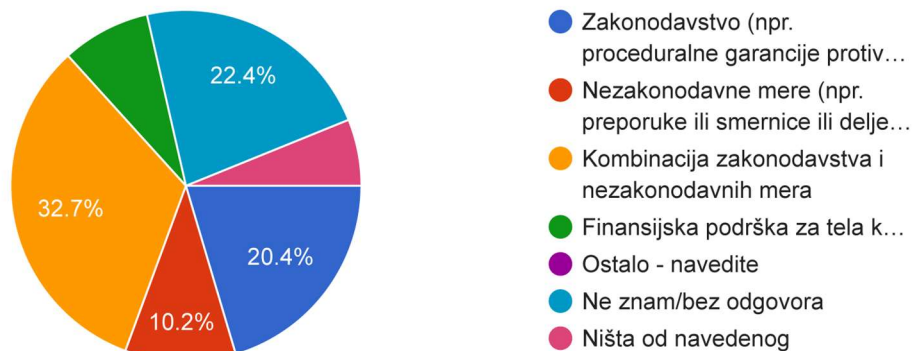

Kakve mere treba preduzeti?

“Kombinaciju zakonodavstva i nezakonodavnih mera” kao rešenje za efikasno suzbijanje SLAPP-a u Srbiji 32,7% vidi anketiranih. Odgovor “Ne znam” dalo je 22,4% dok 20,4% smatra da je “zakonodavstvo – proceduralne garancije protiv SLAPP-a” najefikasnije rešenje. Za “nezakonodavne mere - preporuke ili smernice ili deljenje primera dobre prakse” se odlučilo 10,2% anketiranih dok “finansijsku podršku” kao najbolju soluciju vidi 7% učesnika / ca ankete.

8. Po vašem mišljenju koje mere bi efikasno suzbile upotrebu SLAPP-a u Srbiji?

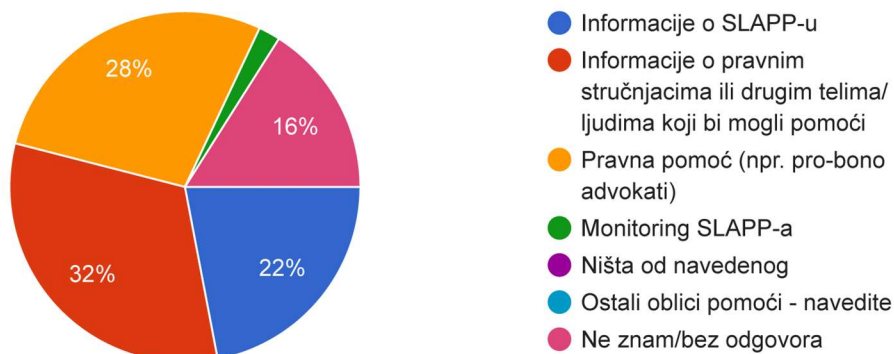
49 responses

Na pitanje “Šta mislite, kakva pomoć je najpotrebnija metama (okrivljenima) u SLAPP-u?” 32% se opredelilo za odgovor “Informacije o pravnim stručnjacima ili drugim telima / ljudima koji bi mogli pomoći”. Odgovor “pravna pomoć (npr. pro-bono advokati) izabralo je 28% a “informacije o SLAPP-u” 22%. Na “ne znam / bez odgovora” kliknulo je 16% a 2% je izabralo “monitoring SLAPP-a”.

9. Šta mislite, kakva pomoć je najpotrebnija metama (okrivljenima) u SLAPP-u?

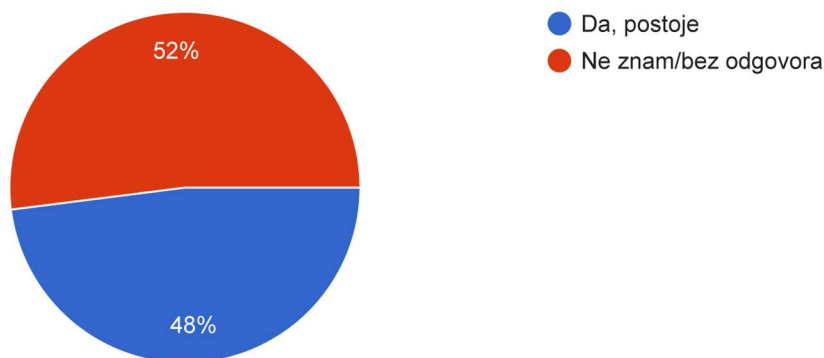
50 responses

Naredno pitanje je glasilo “*Da li vam je poznato da u Srbiji postoje udruženja ili neka druga tela koja nude pomoć (npr. informacije ili pravnu pomoć) ciljevima SLAPP-a?*”. Pozitivan odgovor je dalo 48% anketiranih a negativan 52%.

10. Da li vam je poznato da u Srbiji postoje udruženja ili neka druga tela koja nude pomoć (npr. informacije ili pravnu pomoć) ciljevima SLAPP-a?

50 responses

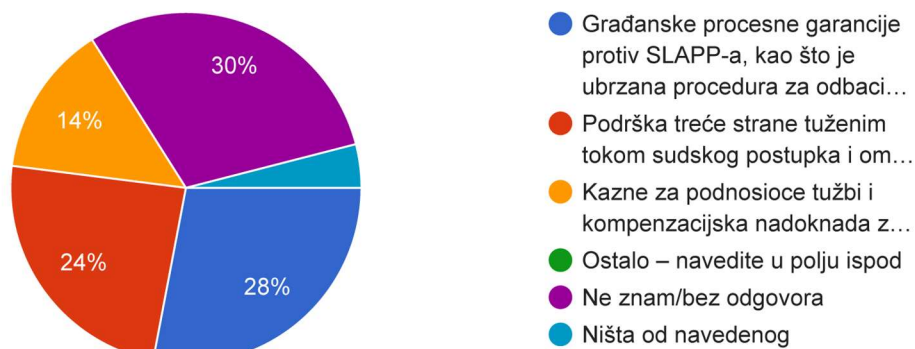
Na potpitanje da objasne koja su to udruženja ili tela koja nude pomoć odgovorilo je 38 anketiranih. Najčešći odgovor, u čak 50% slučajeva, je glasio “novinarska (medijska) udruženja (NUNS, UNS)”. Takođe su zabeleženi i odgovori “nevladine organizacije” (bez specifikacije koja organizacija) i “advokati (advokatske kancelarije)”.

“Koja vrsta zakonodavnih mera bi po vašem mišljenju bila stvarna razlika u ovoj oblasti?” bilo je naredno pitanje. “Ne znam / bez odgovora” zaokružilo je 30% anketiranih dok se za odgovor “Građanske procesne garancije protiv SLAPP-a, kao što je ubrzana procedura za odbacivanje predmeta” opredelilo 28%. Za odgovor “Podrška treće strane tuženim tokom sudskog postupka i omogućavanje reprezentativnim organizacijama da deluju u ime ciljeva SLAPP-a” odlučilo se 24% ispitanih, a za “Kazne za podnosiocce tužbi i kompenzacijska nadoknada za žrtve” 14%.

Kao najbolju nezakodavnu meru u smanjenju broja SLAPP tužbi 40% anketiranih vidi “podizanje svesti o SLAPP-u”. Za 32% anketiranih to je “Razmena dobrih praksi među pravnim stručnjacima” a za 18% “obuka pravnih stručnjaka”. “Praćenje SLAPP-a u Srbiji” je najbolja mera za 8% učesnika / ca ankete.

11. Koja vrsta zakonodavnih mera bi po vašem mišljenju bila stvarna razlika u ovoj oblasti?

50 responses

Aktivnosti podizanja svesti primarno bi trebalo da budu upućene novinarima / novinarkama i zaštitnicima / zaštitnicama ljudskih prava. To je mišljenje 46% anketiranih. Pravne stručnjake kao ciljnu grupu po ovom pitanju vidi 26%, građane 22% dok 6% preferira “ništa od navedenog”.

Na otvoreno pitanje “Na šta treba da se fokusiraju obuke o podizanju svesti o SLAPP-u” dobijeno je ukupno 46 odgovora koji se mogu podeliti u nekoliko grupa.

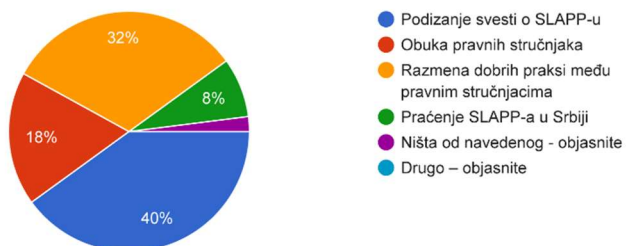
U prvoj grupi odgovora su oni koji smatraju da fokus treba da bude na edukaciji novinara / novinarki o tome “kako prepoznati SLAPP, kako reagovati kada do njih dođe, kome se obratiti za pomoć, kako izdržati pritiske...”.

U drugoj grupi su odgovori koji sugerišu “podizanje informisanosti i mehanizama za zaštitu, povezivanje novinara i advokata, formiranje mini timova, ukazivanje na konkretne slučajeve...”.

Treća grupa odgovora sugeriše organizovanje obuka koje bi obuhvatile i druge aktere poput tužilaca, sudija ali i običnih građana i aktivista.

12. Šta mislite koje bi od sledećih nezakonodavnih mera pomogle u smanjenju broja SLAPP tužbi?

50 responses

12.a. Ako je Vaš odgovor NIŠTA OD NAVEDENOG ili DRUGO - objasnite polju ispod

32 responses

x

Ne

ne

Ne znam

Ništa

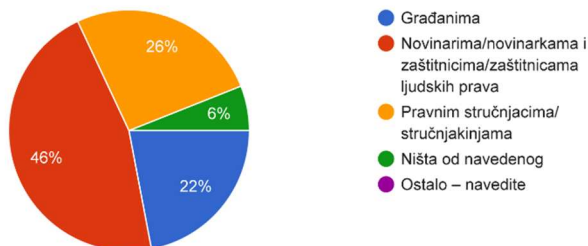
Nije

Ne

Nemam šta da objašnjavam

13. Kome treba da budu upućene aktivnosti podizanja svesti?

50 responses

ZAKLJUČCI:

U SLAPP STOP bazi podataka, u kojoj se evidentiraju postupci protiv novinara / novinarki i aktivista / aktivistkinja evidentirano je 58 slučajeva od 2020. do 2025. godine. I pored značajnog broja SLAPP postupaka za NVO i medije u Centralnoj Srbiji ovo je, još uvek, relativno nova i nepoznata tema.

Iz odgovara koji su dobijeni jasno je da većina ispitanika / ca kao mete SLAPP postupaka vidi novinare, novinarke i građanske aktiviste. Većina anketiranih ima neke osnovne informacije ali nije detaljnije upoznata sa pojedinim slučajevima osim ako oni nisu iz njihovog najbližeg okruženja (grada, okruga) ili nisu medijski prepoznatljivi (npr. tužba Milenijum tima protiv Jug Presa).

Učesnici i učesnice ankete smatraju da su SLAPP postupci deo arsenala pretnji (verbalne pretnje, uvrede i pretnje na društvenim mrežama..) koje se koriste prema medijskih radnicima ali koje samo delimično utiču na njihov rad.

Najbolje rešenje za SLAPP postupke bila bi kombinacija zakonodavnih i nezakonodavnih mera.

Potrebno je proširiti krug organizacija i pojedinaca koji mogu da pomognu žrtvama SLAPP postupaka jer, za sada, većina prepoznaje samo novinarska udruženja kao saradnike.

Novinarima i novinarkama potrebna je kontinuirana edukacija o SLAPP postupcima ali i bolja saradnja sa advokatima i pravnim stručnjacima koji bi mogli da im pomognu.

Neophodno je raditi i na boljoj informisanosti javnosti o SLAPP postupcima i njihovim posledicama.

Ovaj izveštaj objavljen je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Za njegovu sadržinu odgovoran je Centar za istraživačko novinarstvo Kruševac – CINK i on nužno ne odražava stavove Evropske unije